

DR. IBRAHIM MEHNA

DOZVOLJENI IRHAB I ZABRANJENI IR'AB

Termin *irhab* (najčešće preveden kao terorizam) izazvao je veliku raspravu u vjerskim, kulturnim, političkim i pravnim krugovima. Razlog je nesuglasnost u značenju tog pojma, bez obzira da li se radi o Arapima i muslimanima ili drugima. Njihovo neslaganje dovelo ih je u istu situaciju. Političari, profesori pravnih i šerijatskih nauka, mislioci i pisci nemaju isti stav u pogledu tumačenja ovog termina, tako da se već udomaćila parola: suprotstavljanje irhabu je lakše od njegovog definiranja. Dr. Abdullah el-Fekih, profesor političkih znanosti na Univerzitetu u Sani, komentirajući ovu frazu riječima koje u sebi sadrže i ironiju i realnost, između ostalog je rekao: "Odlazak na Mars i šetnja po njemu čini se danas jednostavnijim nego definirati riječ irhab."

Analiza uzroka razilaženja i različitog tumačenja ovog termina dovest će nas do sljedećeg:

- nepreciznost u prevođenju riječi *terrorism* na arapski jezik;
- nastojanje mnogih političara i vladajućih struktura širom svijeta da se ne postigne konsenzus u značenju ovog pojma s ciljem da se stvori konfuzija između legitimnog otpora (pravedne borbe) i zabranjenog nasilja (terorizma), a sve zbog vlastitih interesa;
- pravna i ideološka razlika u tumačenju djelatnosti koje spadaju u domenu legitimne odbrane i djelatnosti koje se podvode pod termin zastrašivanje i nasilje;
- suprotstavljanje i produblivanje ideoloških i kulturnih diferencijacija u arapskom svijetu, što je utjecalo na određivanje pojmova od kojih je i pojam *irhab*.

Da bismo izašli iz ovog začaranog kruga, tj. da bismo pravilno razumjeli značenje riječi *irhab*, trebamo se osloniti na literaturu koja će nam pomoći u razumijevanju izvorne semantike tog pojma, a to su sljedeći izvori:

1. arapski jezik;
2. Kur'an i sunnet;
3. znanstvene institucije.

Pokušat ćemo razumjeti pojam *irhab* oslanjajući se na prethodne izvore.

Riječ *irhab* u jeziku

Ova riječ došla je od glagola *erhebe – jurhibu - irhab* u značenju *zastrašiti, preplašiti, uznemiriti*.¹ Ibn Menzur riječi *rehebehu, erhebehu, isterhebehu* kaže da zapravo znače *preplašio ga* ili: *uplašio ga*.

U *Tadžu* se *irhab* spominje kao uznemiravanje i plašenje. *Irhab*, također, znači: *tjerati deve sa izvora* (u formi metafore).²

Rekao je Halil ibn Ahmed: *Rehibtu eššeje'* znači: bojim se nečeg.³

Zamahšeri navodi značenje *erhebtuhu: uznemirio sam nekog zastrašivanjem*.⁴ Zato je jedan od sinonima za lava u arapskom jeziku *merhub*.⁵

Ibn Faris navodi da korijen riječi *irhab - ra ha ba* ima dva značenja. Prvi ukazuje na strah, što je i naša tema. Drugo značenje je preciznost. Riječ *terehhub* označava obožavanje. A pored toga, riječ *irhab* označava kada se deve odbijaju od pojilišta zastrašivanjem. Jedno od značenja je i riječ *rehb – mršava deva*.⁶

Ovaj termin *irhab* ne nalazi se ni u Kur'anu ni u Sunnetu, nego su samo spomenute njegove izvedenice.

¹ Ibn Menzur, *Lisanu-l-Arebi*.

² El-Fejruz Ebadi, *Tadžu-l-arus*.

³ El-Ferahidi, *El-Ajn*.

⁴ Zamahšeri, *Esasu-l-belaga*.

⁵ Vidi fusnotu br. 2.

⁶ Ibn Faris, *Mekajisu-l-lugati*.

U Kur'anu

1. *ferhebun*. Spominje se na dva mjesta. Prvo u suri El-Bekare, 40. ajet: *O, sinovi Israilovi, sjetite se blagodati Moje koju sam vam podario i ispunite zavjet koji ste Mi dali – ispunit ću i Ja svoj koji sam vama dao, i samo se Mene bojte!* Drugi u suri En-Nahl, ajet 51., Allah kaže: *Dvojici bogova se ne klanjajte! Samo je jedan Bog – i samo se Mene bojte!;*
2. *isterhebuhum*. Spomenuto je na jednom mjestu u suri El-A'raf, 116. ajet: *"Bacite vi!" – reče on. I kad oni baciše, oči ljudima začaraše i jako ih prestrašiše, i vradžbinu veliku prirediše.;*
3. *jerhebun*. Nalazi se na jednom mjestu, u 154. ajetu sure El-A'raf. *I kada Musaa srdžba minu, on uze ploče na kojima je bilo ispisano uputstvo na Pravi put i milost za one koji se Gospodara svoga boje.;*
4. *turhibune*. Na jednom mjestu u suri El-Enfal, 60. ajet. *I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje, i druge osim njih – vi ih ne poznajete, Allah ih zna.;*
5. *reheben*. Spominje se na jednom mjestu u suri El-Enbija', 90. ajet. *Pa mu se odazvasmo i, izliječivši mu ženu, Jahjaa mu poklonismo. Oni su se trudili da što više dobra učine i molili su Nam se u nadi i strahu, i bili su prema Nama ponizni.;*
6. *rehbeten*. Sura El-Hašr, 13. ajet: *Oni se više boje vas nego Allaha, zato što su oni ljudi nerazumni.*

U hadisu

1. Od Enesa, r.a., prenosi se da je rekao: "Vidio sam Allahovog Poslanika na putovanju kako je klanjao Duha-namaz osam rekata. Kada je završio, rekao je: "Klanjao sam namaz u nadi i strahopoštovanju (*rehbeten*) prema Allahu."⁷
2. Od El-Berra ibn Aziba prenosi se da je Poslanik rekao jednom čovjeku: "Kada kreneš u postelju, reci: 'Gospodaru moj, Tebi se predajem i Tebi se utječem. Tebi prepuštam sebe u nadi i strahu (*rehbeten*). Nema

⁷ *Es-Silsiletu-s-sahiha*, br. 1742.

utočišta osim kod Tebe. Vjerujem u Tvoju knjigu koja je objavljena i Tvoga Poslanika koji je poslan. Ako u ovoj noći umrem, umro sam u Tvojim vjeri.' Ako osvaneš i probudiš se, dobio si mnogo dobro."⁸

Slijedeći značenje riječi *irhab* u spomenutim tekstovima, vidimo da ne izlazi iz okvira njenog jezičkog značenja, tj. zastrašivanje ili zaplašivanje. Slično Allahovim riječima *ve ijyaje ferhebune* – bojte se Mene. Takvo mišljenje zastupaju Ebu-l-Alije, Sudejj, Rebi' ibn Enes i Katade.⁹

Za ovo navedeno Razi je rekao da ima značenje *hayfa*, tj. straha. Tog su mišljenja i El-Bejdavija i Ebu Es-Su'uda. Riječ *rehbe* znači strah uz dodatni oprez.

Allahove riječi *vesterhebuhum* Taberi tumači kao *preplašiše ih*, to jest *unesoše kod njih strah*. Alusi ovu riječ objašnjava sa *preplašiše ih*, kao da su oni tražili i iznudili taj strah. Rekao je El-Bikai *izazvali su takav strah kao da su ga sami željeli i tražili*. Navodi da je to tako rečeno pod pretpostavkom da su se oni bojali toga kao ničeg do tada.¹⁰ Kaže Allah, dž.š.: *li rabbihim jerhebune*, što znači: *oni koji se boje Allaha i imaju strah od Njegove kazne zbog svojih grijeha*. Taberi i Ibn Kesir se slažu da je u riječi *rehbe* sadržana skrušenost i pokornost, gdje *lam* ima ulogu prelaznosti glagola.¹¹

Allahove riječi *turhibune bihi aduvvallahi ve aduvvekum* imaju značenje *zaplășite ih, zastraășite ih*, odnosno: *Zaplășite i prestraășite Allahove neprijatelje*.¹²

Allahove riječi *ve jed'unena regaben ve reheben* znače: *Molili su nam se u nadi i u strahu*. Razi je rekao da to znači da su oni pokornosti i nastojanju da se čini dobro pridružili dvije komponente: prva – strah od Allaha u poziciji nade za nagradu i strah od kazne, druga – skrušenost, tj. utvrđena pokornost u srcu, pa je skrušen, ali i oprezan, bojeći se da se ne bi doveo u situaciju da poćini grijeh.¹³

⁸ *Sahihu-t-tergib*, 6/2.

⁹ Taberi, *Tefsir*.

¹⁰ Isto.

¹¹ Isto.

¹² *Zadu-l-Mesir*.

¹³ Razi, *Tefsir*.

Za Allahove riječi *le entum ešeddu rehbeten* Ibn Kesir je rekao da znače: "Oni se boje vas više od Allaha."¹⁴ A što se tiče riječi *regaben ve rehben*, one znače: "Nadajući se Tvojim nagradi i strahujući od Tvoje kazne."¹⁵

Irhab (zastašivanje) može biti prihvatljiv i neprihvatljiv

Iz navedenog se vidi da je riječ irhab kao šerijatski termin ne izlazi iz okvira jezičkog značenja, ali treba znati da irhab nekad može biti poželjan i prihvatljiv, a nekad – zabranjen. Ako njegovo značenje ima veze s vjernicima, on postaje pohvalan, pozitivan. Na jednom se mjestu u Kur'anu kaže: *I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i svoje neprijatelje.*¹⁶

Rekao je Begavi da *turhibune* ima značenje – zaplašite. I Taberi je rekao: zaplašite mušrike sa vašom snagom i oružjem – Allahove i vaše neprijatelje. Slično je rekao i Kurtubi. Od Ibn Abbasa se prenosi da to znači: *ponizit ćete s njom Allahove i vaše neprijatelje.* Slično je rekao i Mudžahid. Bikai prenosi od Haralija značenje riječi *turhibune bihi aduvvallah i ve aduvvekum: plašite ih takvim strahom gdje će oni bježati glavom bez obzira.*

Razumije se iz ajeta da je cilj opremanja i naoružavanja, kao i logistike – zaplašivanje neprijatelja muslimana, da ne bi došli na ideju da nekad osvoje i zauzmu njihove pozicije. Rekao je Razi, objašnjavajući mudrost u opremanju i snazi: "Nevjernici, ako znaju da su muslimani spremni za džihad i ako posjeduju moć u vidu oružja i logistike, kao i materijalnih sredstava, oni će ih se bojati."¹⁷

Nevjernici u nedostatku imana ne boje se Boga niti osjećaju Njegovu moć i kaznu. Zato vidimo da se oni više boje snage vjernika nego Allahove moći. Kur'an je to razotkrio riječima: *Oni se više boje vas nego Allaha, zato što su oni nerazumni ljudi.*¹⁸

¹⁴ Ibn Kesirov tefsir (13. ajet sure El-Hašr).

¹⁵ *Šerhu-n-Nevevi 'ala Sahihi Muslim.*

¹⁶ El-Enfal, 60.

¹⁷ Razi, *Tefsir*, 15/186.

¹⁸ El-Hašr, 13.

Taj ajet se odnosi na Jevreje nakon što su bili opkoljeni, čime su oni osjetili snagu i moć muslimana. Tumačeći taj ajet, Taberi je rekao: Jevreji Benu Nadir se boje više vas, vjernika, od Allaha. U riječima *oni se više boje vas od samog Allaha – zalike bi ennehum kavmun la jefkahun*, Allah kaže da je strah koji je u grudima ovih Jevreja veći od straha od Allaha jer su oni narod koji ne shvaća – oni ne shvaćaju Allahovu veličinu, tako da umanjuju svoje grijehе i ne boje se Allahove kazne kao što se boje vas.

Radi zastrašivanja neprijatelja, tj. zbog mjera sigurnosti i prevencije, Allah je propisao vjernicima da u namazu koji se obavlja iz straha (*salatul-hayf*) nose oružje sa sobom. Rekao je Uzvišeni Allah: *Kada ti budeš među njima i kada odlučiš zajedno s njima obaviti molitvu, neka jedni s tobom molitvu obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali molitvu, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju.*¹⁹

U određivanju grupe kojoj je naređeno da nosi oružje za vrijeme namaza koji se klanja u strahu, rekao je Ibni Abbas da je to grupa koja se zove borbenom (“...neka drugi budu iza vas...”), jer oni koji su u namazu ne bore se. Drugi, pak, kažu da se zamjenica odnosi na one koji klanjaju. Spomenuo je to Zedždžadž i rekao je: Vjerovatno oni koji su u namazu obavezuju se da nose oružje, dakle, neka grupa koja je s tobom uzme oružje, jer to djeluje zastrašujuće neprijatelju. Rekao je En-Nehhas: Dozvoljeno je da se to odnosi na obje skupine, jer to izaziva veći strah kod neprijatelja.

Ako se riječ *irhab* vezuje za nevjernike, ona tad predstavlja nešto što je pokuđeno i zabranjeno, jer onda predstavlja zastrašivanje ljudi i njihovo odvrćanje od Allahovog puta. Primjer za ovo imamo u Kur’ani-Kerimu u sljedećem ajetu: *I kad oni baciše, oči ljudima začaraše i jako ih prestrašiše (vesterhebum), i vradžbinu veliku prirediše.*²⁰

¹⁹ En-Nisa’, 102.

²⁰ El-A’raf, 116.

Tumačenje termina irhab u znanstvenim institucijama

Nakon 11.9.2001. godine, Vijeće za islamska istraživanja pri Al-Azharu donijelo je sljedeću definiciju *irhaba* (terorizma): "To je zastrašivanje ljudi i uništavanje njihovih interesa i sredstava za život, nasilje nad njima, njihovim imetkom i časti te napad na slobodu i ljudski integritet, čime se čini nepravda na Zemlji. Pravo svake države u kojoj se počinu terorizam jeste da traži prijestupnike i da ih privede pravosudnim organima, koji će dalje prema zakonu postupiti."²¹

U definiciji Islamskog vijeća za fikhška pitanja stoji da je *irhab* "nasilje koje čine grupe, pojedinci ili države u nastojanju da udare na čovjeka, njegovu vjeru, život, razum, imetak i čast, koje obuhvata sve vrste zastrašivanja kao što su: ubistva, prijetnje, kidnapovanja, presretanja i svi oblici nasilja i zastrašivanja koji se dese kao projekt zločinačke grupe ili pojedinaca koji imaju namjeru zastrašiti ljude i činiti nasilje te dovesti u opasnost njihove živote i slobodu, sigurnost i njihovo stanje. Jedna vrsta *irhaba* je i nanošenje štete okolici i općim i privatnim dobrima kao i prirodnim resursima te dovođenje u opasnost nekih od državnih ili prirodnih resursa. Sve ovo spada pod nasilje na Zemlji koje je zabranio Uzvišeni Allah."²²

Dakle, Vijeće je utvrdilo da jedna od vrsta terorizma jeste i državni terorizam. Najjasniji primjer je primjer jevrejske države prema Palestincima kao i ono što su Srbi činili u Bosni i Hercegovini i na Kosovu. Vijeće također smatra da je ovaj terorizam jedan od najopasnijih za sigurnost i mir u svijetu te njegovo sprečavanje smatra samoodbranom i borbom na Allahovom putu.

Primjetno je da su ova dva vijeća definirala irhab u značenju nasilja i nereda, te da su ona ograničena na pokuđeni irhab. A kao što smo rekli, on se ne može odnositi na vjernike. Allah je povezoao ovaj irhab sa faraonskim vračarima i njihovim pokušajem da zastraše ljude u slijedeću Musaa, a.s.

²¹ Proglas Vijeća za islamska istraživanja pri El-Azharu o pojavi terorizma, 1422. h.g.

²² Odluke Islamskog vijeća za fikhška pitanja, str. 355-356.

Od vjernika se traži da zastraše svoje neprijatelje kako ih oni ne bi napali, ali to zastrašivanje ne smije biti činjenjem nereda i nasilja na Zemlji te prelaženjem Allahovih granica, nego pripremanjem oružja, pokazivanjem snage i uzvraćanjem na neprijateljske napade. Sve navedeno spada u značenje irhaba, i sve je, kao što se vidi, u značenju pozitivnog irhaba, koji treba da se odnosi na muslimane.

Na osnovu svega navedenog, mislim da je definicija irhaba koju je navela Kratka arapska enciklopedija (kojom je rukovalo dvanaest stručnjaka) najbliža definicija za značenje ovog pojma. Ta definicija glasi: "Irhab je termin koji se uglavnom koristi za organizirano djelovanje gdje se nasilje koristi u svrhu zastrašivanja i širenja straha među neprijateljima." Dakle, ova definicija obuhvatila je i jedan i drugi irhab.

U Arapskoj enciklopediji, ovaj termin je definiran na sljedeći način: "To je proizvodnja nasilja – poput ubistva, kidnapovanja i bacanja bombi – za ostvarivanje nekih, uglavnom loših, ciljeva." Međutim primjedba je to što danas patrioti i borci često budu nepravedno deklarirani kao teroristi samo zbog protjerivanja neprijatelja i vraćanja zemlje u cilju povratka svog teritorija. To je izraelski projekt kojeg je neophodno razotkriti i o njemu govoriti. Lideri Izraela optužuju patriote – borce za prava da su prolili nevinu krv, a ustvari su oni pravi teroristi i oni čine najgnusnije masovne zločine kao što je pokolj u Dir Jasinu, kako bi zaplašili Palestine i protjerali ih sa njihovih ognjišta.

Neophodno je praviti razliku između termina poželjan irhab i pokuđen irhab te prihvatiti irhab u poželjnom značenju koje je spomenuto u Kur'anu – *turrhibune bihi aduvvallahi ve aduvvekum*, a u značenju pokuđenog uzeti termine kao što su *ir'ab* ili *tefzi'* (izazivanje straha), te da se upravo ti termini koriste u prevodenju engleske riječi *terrorism* na arapski jezik, ne upotrebljavajući uopće riječ irhab, kako bi se na taj način izbješlo miješanje pozitivnog i negativnog značenja.

(Preveo: Mehmed KUDIĆ)